

LESNÍ MATKA

aneb Návrat královny Šumavy

Již staří Římané vyznávali „genia loci“, což býval bůh nebo mytologická postava vyjadřující charakter krajiny. Již v dobách renezanse se dozvídáme, že v severních horách českého království objevoval se jakýsi Rýbrcoul – později zvaný Krakonošem. Pravý to duch dnešních Krkonoš. Je třeba zmínit i divokého Fabiána děsíciho lidské živáčky v Brdech. I žírná Haná má svého krále Ječmínka.

Jen Šumava jako by ztratila paměť. Není divu. Horský lid byl ze Šumavy skoro celý vyhnán v roce 1946 a s ním i podivuhodná postava Lesní matky. Jde o bytost mytologickou, o níž si lidé vyprávěli v prostoru od Želnavy až k Nýrsku. Ostatně ona se sem dostala už někdy v gotických časech spolu s horníky a skláři z jihu. Bývala původně duchem obilným a byla uctívána v souvislosti s prosbami o hojnou úrodu žita. Ale v horském prostředí plném pralesů a bažin vzala na sebe podobu spíše divokou a nevyzpytatelnou. Tak vhodně vyjadřovala drsnou povahu hor.

Lidé z ní měli respekt, ale také doufali v její dobré skutky, proto se stala jakousi dvojnásobnou veličinou, o níž si po večerech vyprávěli pověsti. Někdy mám pocit, že to byla vlastně temná víla Šumavy. Souvisí to také se zbytky pohanského vnímání života a světa, které se mezi sedláky, dřevorubci a pastýři dochovaly až na práh 20. století.

Z dávných časů se po Evropě tyčí zvláštní kameny zvané „Fairly stone“ či „Marchenstein“, které byly spjaty s věštěním a bytostným víl. Jeden takový stál ještě v 19. století na okraji šumavského Ranklova. Víme zároveň, že lidská fantazie propojená s lidovou magií je silným prvkem, který formoval mentalitu našich předků.

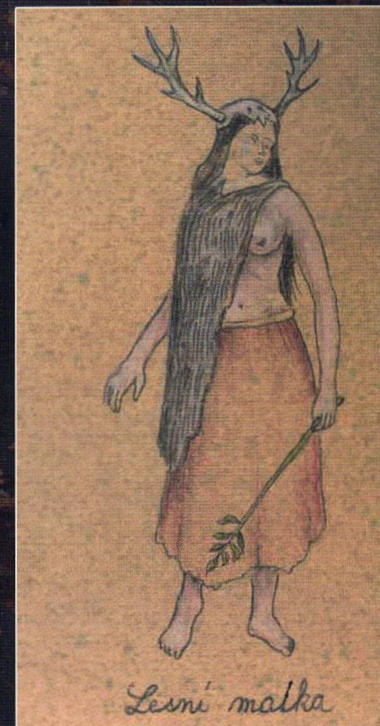
Jedno je jisté, Lesní matka je vhodným svorníkem Šumavy jako celku, nehledě na hranice států, katastrů či záměrů. Proto jsem se rozhodl vyzvat milovníky Šumavy ke společné akci za návrat Lesní matky jako jednotícího symbolu. Tento symbol má jak potenciál historický, tak i komerční, nehledě na jednoduchost a srozumitelnost.

Na česko – německém setkání letos v září jsem proto oslovil německou stranu, aby tuto myšlenku přijala za svou. Prvním

ohlasem je zpráva v časopisu Der Böhmerwald (November 2023). Tuto iniciativu podporuje také Hans Schopf z nakladatelství Morsak v Grafenau. Připojil se i dr. Horpeniak z Muzea Šumavy v Kašperských Horách a vlídně věc komentuje ředitel NP Šumava Pavel Hubený. Snad se v roce 2024 podaří uspořádat pěkné uvítání královny Šumavy – Lesní matky na její vladařské místo uprostřed dnešních hvozďů. A na těchto stránkách si zatím můžete přečíst několik zajímavých pověstí o tomto „geniu loci“.

Básník a folklorista Ondřej Fibich

Za starých časů chodívala v okolí Kašperských Hor prastará žena, které říkali Swiza. Vídali ji, jak oblečena do vlčí kůže a s jeleními parohy na hlavě putuje

lesy a pastvinami. Jednou ji na strání plné kamení potkal nějaký pastevec ze Ždánova. Už bral nohy na ramena, když vtom mu Swiza poroučí, aby se jí klaněl. On, jako zbožný křesťan, to však nechtěl učinit. Proklela jej ta starodávná baba podivným jazykem, že se proměnil ve vysoký kámen, který pak bylo už zdaleka vidět. Několik dní nato se pak v Kašperských Horách objevil mor.

(Ždánov)

Býlo to hluboko v Kochánovském hvozdu. Tři uhlíři si tam založili mlíř. A protože vypálení dřevěného uhlí trvá dlouho, uložili se na noc přímo na místě. Leželi na mechu a spokojeně spali. V nehlubším spánku se k nim přikradla podivná babice jménem Swiza. Hmatá v té šumavské tmě po uhlířích a vrčí si: „He! Šest nohou to má a k tomu jen jednu hlavu? Už věky tudy chodím a ještě jsem nic takového nepotkala.“ Jak tak po nich šátrala, nejmladší se vzbudil a právě včas, aby uslyšel její poslední slova: „To je opravdu nějaké vzácné zvíře. Dojdu si domů pro sekyru, dvě nohy odseknu a budu mít tahouna na svážení dříví!“ Jakmile babizna zmizela, vzbudil zděšený posluchač své druhy a všichni spasili útekem alespoň holý život. Ke svému mlíři se už nikdy nevrátili.

(Kochánov)

Za Kašperskými Horami se střídaly pláně s lesy a v nich žila Lesní matka. Zvlášť měla spadeno na osamělé chodce či zbloudilé. Občas s nimi drsně žertovala, jindy naháněla opravdový strach. Každý rok si vybírala mezi Šumaváky jednu oběť. Zvlášť měla spadeno na ztepilé muže a mladá děvčata. Je zaznamenáno, že se mnozí nikdy nevrátili domů.

(Pláně kolem Horské Kvildy)

Ze statku Popelná jednou hnal malý klučična svěřeně krávy na lesní trávu. Na okraji hvozdu se posadil a vzdychal, neboť jeho matička byla na smrt nemocná. Tu se před ním zjevila stařena v šatech z kůry, mechové vlasy jí spadaly až k pasu, na krku náhrdelník z jehličí. Drsným hlasem pravila: „*Natrhej támhle ty žluté byliny a udělej z nich matce lektvar. Jakože jsem Lesní matka, bude zase dobře.*“ Potom se obrátila a zmizela v lesním šeru. Doma z kytek udělali nápoj a matka se uzdravila. Jaké pak bylo jejich překvapení, když na dně hrnečku našli zrnka zlata. Dlouho pak Lesní matce děkovali, ale nikdy v životě ji už nepotkali.

(Popelná)

Jeden čerstvý ženáč seděl na kraji lesa a vůbec se mu nechtělo do práce. Pořád vzdychal po své ženě a sekera s pilou zahálely. Tu ho něco zezadu popadlo za krk a začalo rdousit. „*Pomóc, pomóc,*“ zavolal z posledních sil. Ještě že byli jeho druzi na blízku. Seběhli se a uviděli obrovskou ženu. Vrhli se na ni ozbrojeni poleny, a tak mladíka zachránili. Sám by totiž Lesní matku nepřemohl.

(Srní)

Selka ze Žlíbku poslala své dvě děti do Kašperských Hor, aby zanesly nějaké věci příbuzným. Děti se zdržely a navracely se již za soumraku. Ještě že vyšel měsíc, aby jim posvítil. Ovšem nebylo to nic platno, protože zbloudily. Když byly již celé utmácené, začaly volat o pomoc. Tu se před nimi objevila vysoká žena, místo vlasů lišejník a oblečena byla do březové kůry a mechu. Děti se vyděsily, avšak lesní bytost konejšivě promluvila: „*Jsem Lesní matka a pamatuji tisíc let. Hlídám tu lesy i zvěř, aby jim nikdo neublížoval. Běda však všem škůdcům. Ale vy se bát nemusíte. Pojďte, dovedu vás domů.*“ Když se děti ocitly na kraji lesa, Lesní matka zmizela. Ani jí nestačily poděkovat.

(Žlíbek)

Kdysi šla jedna čerstvá matka do lesa na dříví. Děťátko nesla v nůšce a pak ho položila na kraj lesa do stínu. Sbírá klacky a nadjednou slyší dětský pláč. Jde po hlase a tam v trní leží děcko zabalené do mechu. Vypadá zanedbaně, a tak jej žena zaopatřila a nakojila. Už chtěla děťátko položit, když se rozhrnuly větve a divoce vyhlížející ženská stála před ní. Žena se ulekla: „*Bože, to je Lesní matka!*“ A opravdu před ní byla královna lesů, vlasy zelené, šat z kůry a oči borůvkově modré. Ozval se drsný hlas: „*Co to děláš s mým dítětem?*“ „*Nic zlého, jen jsem ho opatřila a dala mu pít,*“ ustrašeně pravila žena. Lesní matka zazněla náhle medově: „*Tedy ti děkuji za tvou péči. Za odměnu si odnes tento kus kůry,*“ a pak se i s dítětem ztratila mezi stromy. Hospodyně si prohlížela kůru, nic zvláštního na ní nebylo, i ulomila si z ní pro jistotu malý kousek, který přihodila ke dříví do nůše. Doma pak všechno vysypala na dvorek, když v tom něco zazvonilo. Kůra se proměnila v pár zlatáků. Pozdě žena litovala, že si neodnesla domů kůru celou.

(Tuškov)

V lesích nad Železnou Rudou žila děsivá žena. Jednou se v jejím hájemství ocitly dvě děti. Šly na lesní plody a během sbírání zbloudily. Hledaly cestu zpět, jenže stále víc zacházely do hvozdu. Po nějakém čase spatřily po stromech rozvěšené vnitřnosti, ale nepoznaly, že jsou to lidské pozůstatky. Potom narazily na chýši, ze které vyšla postava. Byla to divá lesní matka. Měla zrovna plné břicho a tím i dobrou náladu. Zavedla děti správným směrem a zmizela ve svém příšerném království.

(Železná Ruda)

Šli dva chasníci lapat ptáky. Natřeli větvičky lepem, přichystali si síť a ukryli se do houští. Jeden z nich začal houkat na písňalku a tím napodobovat sovu. Ptáci z okolí rozrušení zvukem přilétali v houfech a chtěli na vetřelce útočit. Jak létali kolem keře, slepovala se jim křídla a oni padali na zem. Naši dva číhaři vylezli z keře a začali nebohé ptáčky sbírat. Tu přilétl nějaký pták a sedl na vedlejší strom. Byl černý, duhově se leskl a oči mu rudě žhnuly. Skákal z větve na větev, až přilétl ke keři, zalepil se a spadl jim k nohám. V životě takového ptáka neviděli. Hned se po něm hnali, ale pták jim zmizel v trávě. Hledají, hledají, ale pták nikde. Náhle se zjevila divná postava a kráčela po úzké zvířecí stezce k nim. Jde jako duch, ani větvička nezachrastí. Když je mífela, nevěřili svým očím. Měla nohy tenké jako kůstky a na nich červené punčochy. Sukni také červenou s černými kolečky, krátký kabátek a ruce na prsou zkřížené. Obličej kost a kůže, nos jako zoban. Na hlavě jí sotva držel starodávný čep. Kolem očí vějířky z pírek. Řekl bys, maškara z masopustu, ale byl podzim. Ani se na ně nepodívala a šourala se dál. Chasníci za ní nemohli, ale viděli, jak přešla bažinu v místech, kde by člověk jistě utonul. Pak se pomalu rozplynula. Hrůza je obešla, všechno nechali a utíkají domů. Za několik dní jeden z nich umřel na cholera a druhý se po čase ztratil v lese.

(Vogelsang)

Prameny poskytli:

Hans Kollibabe, Gustav Jungbauer, Willibald Böhm, Adolf Daněk a Hans Watzlik.

